

Рэцэнзіі

В.А. Ляшчынская, Два фрагменты фразеалагічнай карціны свету беларусаў: манаграфія РІВШ, Мінск 2020, 230 с.

Сучаснае вывучэнне мовы, яе адзінак адбываецца скрозь прызму агульнапрызнанага палажэння, паводле якога мова з’яўляецца ўніверсальным захавальнікам культуры і без мовы немагчыма атрымаць веды пра свет, а таму мову, яе адзінкі патрэбна вывучаць з мэтай пазнання тых культурных цэнтраў, тых культурных каштоўнасцей, што выражаюцца ў ёй, яе адзінках і дазваляюць спазнаць агульныя і нацыянальна-культурныя адметнасці кожнага народа. І вывучэнне фразеалагічных адзінак кожнай мовы, якія з’яўляюцца найбольш «культураноснымі», паколькі адлюстроўваюць, захоўваюць і транслююць ад пакалення да пакалення гістарычны вопыт і канцэнтравана выражаюць сэнс культуры пэўнага народа, дапамагае глыбей зразумець і асэнсаваць працэс фарміравання дыялога мовы і культуры, спазнаць народ як носьбіт пэўнай культуры.

Зварот В. А. Ляшчынскай да вывучэння фразеалагічных адзінак беларускай мовы як магутнага сродку кампрэсіі інфармацыі мае на мэце выяўленне культурнай інфармацыі, рэканструкцыю фразеалагічнай карціны свету беларусаў, якая дазваляе асэнсаваць успрыманне акаляючай рэчаіснасці скрозь прызму ментальных мадэляў моўнай карціны свету беларусаў; тым больш што гэты даследчык мае ўжо добрыя вынікі ў выглядзе папярэдніх манаграфій у гэтым кірунку («Фразеалагічная эмацыянальная канцэптасфера беларусаў» (Мінск, 2012), «Базавыя канцэпты фразеалагічнай карціны свету» (Мінск, 2015) і «Канцэпты прыродных стыхій у фразеалагічнай карціне свету беларусаў: агонь, вада, зямля і паветра» (Мінск, 2018), не лічачы шэрагу артыкулаў.

Новае манаграфічнае даследаванне – «Два фрагменты фразеалагічнай карціны свету беларусаў» – прысвечана вывучэнню фразеалагічных рэсурсаў на матэрыяле беларускай літаратурнай і дыялектнай мовы, якія дазваляюць рэканструяваць два фрагменты карціны свету, што звязаны з уяўленнямі беларусаў аб навакольнай рэчаіснасці і аб сабе. Гэта архітэктурна-будаўнічы і касцюмна-рэчавы коды культуры, паказчыкамі якіх выступаюць словы-кампаненты (найменні будынкаў, збудаванняў, іх дэталей ці найменні відаў адзення, абутку, галаўных убораў і іх дэталей) і створаныя з імі фразеалагічныя адзінкі, у вобразах якіх закладзены культурны сэнс, які прачытваецца суб’ектам мовы ў сістэме названых двух кодаў.

Змест манаграфіі складаецца з асобна выдзеленых трох раздзелаў, што прысвечаны вывучэнню фрагментаў фразеалагічнай карціны свету беларусаў. У першым раздзеле «Коды культуры як фрагменты карціны свету беларусаў» разглядаюцца агульныя пытанні аб ролі фразеалагізмаў у замацаванні культурных кодаў, рэпрэзентацыі моўнай, у прыватнасці, фразеалагічнай, карціны свету беларускага народа. У другім і трэцім раздзелах – «Архітэктурна-будаўнічы код культуры ў фразеалогіі беларускай мовы» і «Касцюмна-рэчавы код культуры ў фразеалогіі беларускай мовы» даецца лінгвакультуралагічная інтэрпрэтацыя фразеалагізмаў праз вызначаныя кампаненты ў тэматычным кодзе культуры як ключавым з’явіне лінгвакультуралагічнага аналізу. Фразеалагічныя адзінкі з абранымі кампанентамі архітэктурна-будаўнічага і касцюмна-рэчавога кодаў культуры беларусаў разглядаюцца як мінітэксты, дзе ў створаных вобразах жыцця ці адзення адлюстравана сувязь мовы і духоўнай культуры, мовы і нацыянальнага менталітэту, важнейшыя катэгорыі карціны свету беларусаў.

Фразеалагічныя адзінкі ахарактарызаваны з улікам разнастайных мадэляў, вобразаў, унутранай формы і культурнай інфармацыі, у выніку чаго выяўлена захаваная ў іх сістэма каштоўнасцей, грамадская мараль, светапогляд і светаадчуванне, адносіны да свету і людзей. Праведзены лінгвакультуралагічны аналіз устанавлення суадносін слоў-кампанентаў і найперш слоў-сімвалаў і самой фразеалагічнай

Два фрагменты фразеалагічнай карціны свету беларусаў

адзінкі з кодам культуры, які з'яўляецца ключавым звяном культурнай інтэрпрэтацыі.

Пры складанні фразеалагічнай базы архітэктурна-будаўнічага і касцюмна-рэчавога кодаў культуры беларусаў аўтар манаграфіі кіруецца палажэннем, паводле якога наяўнасць хаця б аднаго кампанента фразеалагічнай адзінкі, што страчвае сваё ўласнае значэнне і ўспрымаецца праз найменне жылля, адзення, галаўнога ўбору, абутку, іх частак, дэталей і пад. як архетып, міфалагема, сімвал, эталон, стэрэатып, удзельнічае ў стварэнні культурнай семантыкі фразеалагізма. І аналіз фразеалагічных адзінак з вызначанымі кампанентамі як адзінкамі прэзентацыі двух кодаў паказаў іх выключную ролю ў захаванні і назапашванні ведаў, у выніку чаго яны з'яўляюцца крыніцай пазнання, паколькі, па-першае, непасрэдна звязаны з чалавекам, па-другое, існуюць у мове многія стагоддзі і, што асабліва важна, з'яўляюцца магутным сродкам пазнання інфармацыі, дазваляюць асэнсаваць успрыманне навакольнай рэчаіснасці скрозь прызму мадэляў моўнай карціны свету, рэпрэзентуючы культуру народа-стваральніка, народа-носьбіта гэтых адзінак.

Выдзеленыя і прааналізаваныя аўтарам манаграфічнага даследавання фразеалагізмы, што прадстаўляюць архітэктурна-будаўнічы і

касцюмна-рэчавы коды культуры беларускага народа як фрагменты яго фразеалагічнай карціны свету, яшчэ раз падкрэсліваюць той факт, што ў мове замацоўваюцца і фразеалагізуюцца менавіта тыя вобразныя выразы, якія асацыююцца з культурнаацыянальнымі эталонамі, стэрэатыпамі, міфалагемамі і да т. п. і якія пры ўжыванні ў маўленні ўзнаўляюць характэрны для той ці іншай лінгвакультурнай супольнасці менталітэт.

Вывучэнне фразеалагічных адзінак мовы з пазіцый кагніталогіі і лінгвакультуралогіі, прадстаўленае В.А. Ляшчынскай на матэрыяле двух кодаў культуры архітэктурна-будаўнічага і касцюмна-рэчавога, уяўляе вялікую цікавасць для славістычнай супольнасці даследчыкаў мовы як сродак культурнага кода народа, для выкладчыкаў, аспірантаў, магістрантаў і студэнтаў-філолагаў, для ўсіх, хто цікавіцца пытаннямі фразеалогіі, культуры беларускага народа.

Зоя Шведова

*Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны*

e-mail: zshvedova@mail.ru

DOI: 10.32612/um.bmz.2020.4.pp.50-51